

Gietijzere molenassen uit Martenshoek

In verschillende (Groninger) molens liggen assen die gegoten zijn in de ijzergieterij van J. M. de Muinck Keizer (1864-1932) te Martenshoek.

In 1915 werd de fabriek verplaatst naar Zuilen, bij Utrecht en vanaf dat moment was de officiële naam de Nederlandsche Staal fabrieken v/h J.M. de Muinck Keizer; afgekort als d.M.K. of Demka.

In 1964 werd de Demka overgenomen door Hoogovens en in 1983 werd het bedrijf opgeheven.

← Buste van J. M. de Muinck Keizer in het Julianapark te Utrecht, gemaakt door Ludwig Oswald Wenckebach.

De gietijzere as in de molen De Liefde te Uithuizen van het fabriekaat J. M. de Muinck Keizer Martenshoek 1902 № 100.

✖ De meeste molenassen, ook van andere gieterijen, zijn in een database geregistreerd. Dit geldt eveneens voor de molenroeden.

J. M. de Muinck Keizer: 1864-1932

In de molen De Liefde te Uithuizen ligt een gietijzeren as van het fabrikaat: J. M. de Muinck Keizer. Martenshoek 1902 № 100. De as is doorboord en heeft een lengte van ca. 580 cm. Het achtereinde van de as is verzwaaard uitgevoerd. Op de askop is een achtpuntige ster gegoten. De afmetingen van de roedegaten in de askop zijn: 38 x 44 cm.

De naamgever van de as: Jan Menzo De Muinck Keizer werd op 10 februari 1864 te Burum geboren. Zijn vader was Nederlands Hervormd predikant en aanvaardde daarna een beroep in Nieuw-Scheemda. Jan Menzo doorliep de gymnasium in Winschoten en begon in 1881 de studie medicijnen aan de rijksuniversiteit Groningen.

Zijn grootvader, Jan Koning werd in 1855 mede vennoot van de ijzergieterij Welgelegen. Deze gieterij was in 1851 opgezet door Ten Oever en heette na 1855 Ten Oever en Koning. In 1866 trad een broer van Jan Koning tot de firma toe, namelijk Johan Koning, waardoor de firma Ten Oever, Koning & Co ging heten. De technische man was en bleef echter Ten Oever.

Nadat de grootvader zich terug trok, trad op 1 juli 1882 Jan Menzo De Muinck Keizer als compagnon toe in de firma. Hij was toen 21 jaar oud, officieel nog minderjarig en dus was er 'handlichting' nodig om hem te laten toetreden.

De samenwerking met zijn oudoom verliep moeizaam, doch dit probleem werd opgelost doordat Jan Menzo diens aandeel kocht.

In 1891 trok ook Ten Oever zich terug en verkocht zijn aandeel eveneens aan J. M. De Muinck Keizer, waardoor deze alleen eigenaar werd.

Het ging hem aanvankelijk niet voor de wind. De jaren 80 waren economisch zeer zwaar en in 1884 werd het bedrijf ook nog eens getroffen door een brand.

De Muinck Keizer was echter een vechter en voor het bedrijf verdiepte hij zich niet alleen in de nieuwste technieken, maar ook in commerciële zaken.

Aan het eind van de 19^e eeuw nam de bedrijvigheid weer toe en kreeg de gieterij steeds meer opdrachten. Het bedrijf werd daartoe vernieuwd en uitgebreid en in 1894 werd de stoommachine installatie uitgebreid en werd er een lierenfabriek geïnstalleerd.

Een verdere vergroting van het bedrijf vond rond 1900 plaats met de bouw van een afdeling voor een staalgieterij en daarmee was hij de eerste in Nederland.

In 1902 vond de eerste proefgieting plaats.

In 1908 werden de beide zoons van Jan Menzo, resp. Menzo en Alle Sytze, in het bedrijf opgenomen. Beiden waren afgestudeerd als ingenieur en een welkome aanvulling voor de know how van het bedrijf.

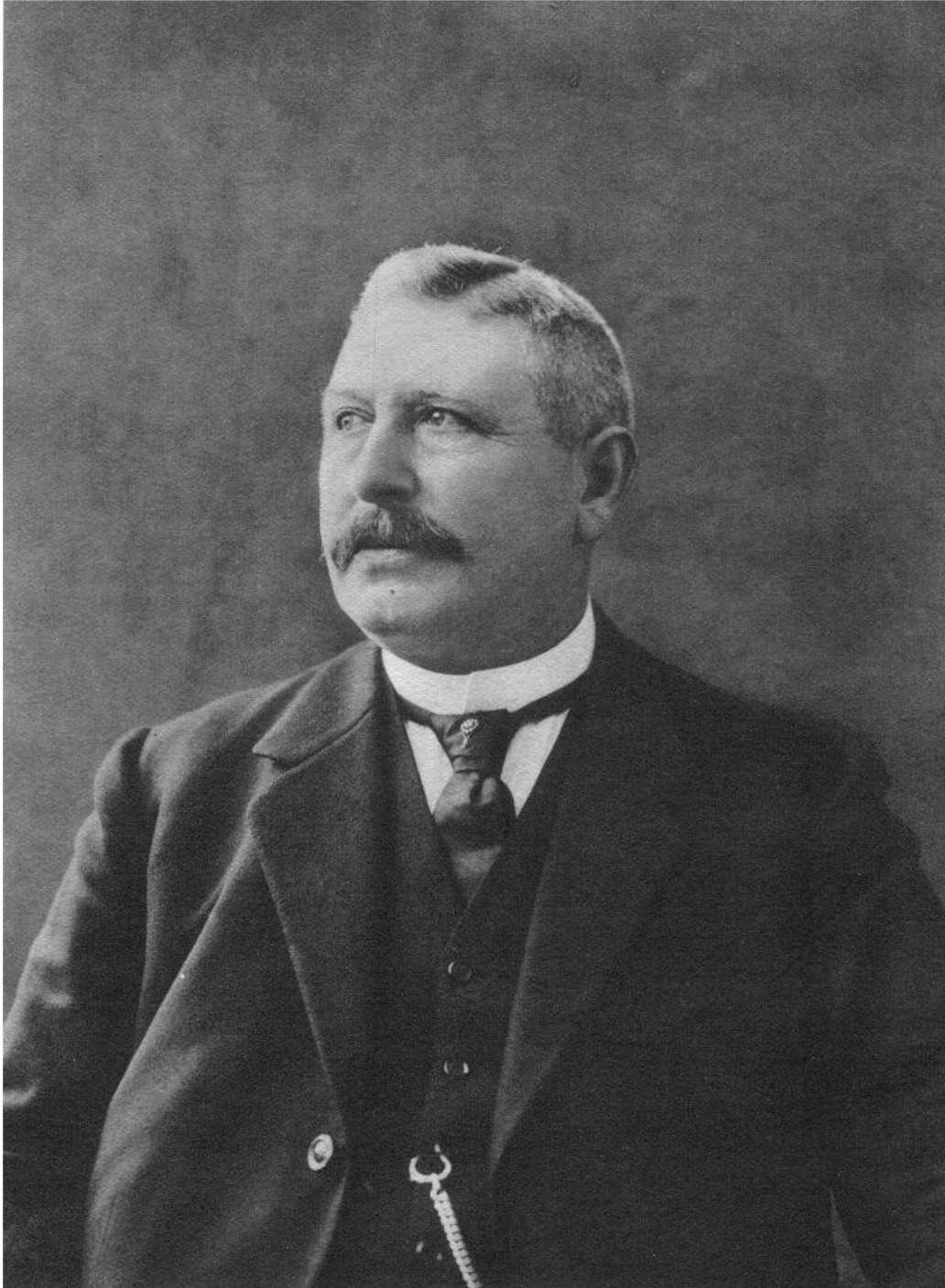
De Muinck Keizer had echter plannen tot grote uitbreiding van de staalgieterij en nam daartoe in 1912 contact op met de grootindustriële Stork en Werkspoor.

Verhuizing en nieuw bedrijf

Zijn zoektocht naar een groot geschikt terrein voor een nieuwe fabriek bracht hem in Zuilen bij Utrecht, waar hij in 1913 vier ha land kocht gelegen in de nabijheid van het spoor, tussen het Merwedekanaal en de Amsterdamse straatweg.

In 1915 was de nieuwe fabriek klaar en aangezien er genoeg vraag was, werd besloten tot de verhuizing van de staalafdeling van Martenshoek naar Zuilen. In juni van dat jaar werd er het eerste staal gegoten.

Het oude bedrijf in Martenshoek waar in 1914 150 personeelsleden in dienst waren, werd aanvankelijk voortgezet, doch in 1917 verkocht. Het deed daarna dienst als opslagterrein van een oud ijzer handel. Demka, het nieuwe bedrijf in Zuilen, beleefde de eerste twintig jaar een stormachtige groei. Daarna kwam er concurrentie van Hoogovens, een nieuw bedrijf dat met regeringssteun was opgericht. De Tweede Wereldoorlog was voor beide bedrijven desastreus, waarna wederom een opbloei plaatsvond.

Gastarbeiders

Het bedrijf Demka produceerde met name staaldraad en staalgietwerk. De vraag naar werknemers voor het veelal ongeschoolde, vuile en zware werk leidde er toe dat er honderden gastarbeiders uit vele Europese landen werden aangetrokken. Zij werden gehuisvest in het nieuwe dorp Nieuw Zuilen.

In 1964 werd de Demka overgenomen door Hoogovens, die door de overheid werd bevoorrecht. In 1966 werd een reorganisatie doorgevoerd, waarbij 1100 ontslagen vielen. Doordat de machines oud waren en de staalindustrie in Europa minder moest produceren, bracht dit geen oplossing en werd de productie op 20 maart 1983 stilgelegd, waarmee er een eind kwam aan het eens zo bloeiende bedrijf.

J. M de Muinck Keizer maakte dit niet meer mee, hij overleed in 1932.

Een 'In memoriam' verscheen in het Maandblad "Groningen", vijftiende jaargang, no. 11, november 1932, geïllustreerd maandblad voor volkstaal, geschiedenis, folklore. Kunst, industrie en landbouw van stad en lande.

In Memoriam J. M. de Muinck Keizer.

Den 28 September j.l. overleed op den huize Bolenstijn te Maarssen in den ouderdom van 71 jaar de heer J. M. de Muinck Keizer, Oud-Directeur der N.V. v/h J. M. de Muinck Keizer te Zuilen bij Utrecht. De heer de Muinck Keizer, stichter van deze alom bekende staalfabrieken, werd 10 Febr. 1861 te Burum, waar zijn vader predikant was, geboren.

Na zijne opleiding aan het Gymnasium te Winschoten te hebben genoten, gevolgd door hooger onderwijs aan de Universiteit te Groningen, werd hij mede-firmant van de ijzergieterij van de firma ten Oever en Koning en Co. te Hoogezand. In 1891 werd hij directeur.

Hij breidde de zaak uit en stichtte in 1901 een Staalgieterij. De eerste in den lande.

De voortdurende bloei dezer onderneming bracht den heer de Muinck Keizer tot besluit in 1913 een nieuwe Staalgieterij te gaan bouwen in het centrum des lands. Reeds in 1915 kon deze nieuwe gieterij in werking worden gesteld. In 1917 werd de onderneming, die middelerwijl een zeer hooge vlucht had genomen, omgezet in een N.V., terwijl in 1918 samenwerking werd verkregen met de Kon. Nederl. Hoogovens en Staalfabrieken te IJmuiden.

In 1925 trad hij af als directeur der vennootschap en werd hij benoemd als gedelegeerd Commissaris. De heer de Muinck Keizer behoorde tot de zéér vooraanstaande industrieelen in den lande, aan wiens buitengewone energie en zakenkennis het te danken was, dat de staalgieterij in Nederland een zoo hooge vlucht heeft genomen.

Hij was Eere-voorzitter van de Coöperatieve Nederl. IJzergieterij te Amsterdam.

Hoewel de heer de Muinck Keizer leidend grootindustrieel was, bovendien nog vele openbare ambten had te vervullen, hij was o.a. heemraad van eenige waterschappen, was jarenlang lid van den Raad van Maarssen, bestuurslid van den Nederl. Protestantenvond, enz. enz., vond hij nog steeds tijd beschikbaar om van zijn genegenheid voor de Groninger beweging te doen blijken. Hij was lid van Verdienste van de algemeene landelijke Vereeniging "Groningen" en Eerevoorzitter van de afd. "Groningen en Ommelanden" te Utrecht.

Wij waren trots op dezen stoeren, werkzamen Groninger, die zijn leven aan de industrie tot heil van het Nederlandsche volk in zijn geheel had gewijd, maar in zijn hart eenvoudig Groninger was gebleven.

Dat hij vele echte vrienden heeft achtergelaten, bleek uit de groote belangstelling Zaterdag 1 October j.l. bij zijn ter aarde bestelling op het Protestantsche Kerkhof te Maarssen. Hier werd hem door verschillende sprekers, niet alleen hulde gebracht voor zijn energieke wijze van werken en zijn naam als fabrikant geroemd, maar ook zijn verdiensten voor de Groninger beweging in het algemeen, dankbaar herdacht.

De heer de Muinck Keizer, die in zijn leven veel leed heeft moeten dragen wat niet naar buiten drong, was een groot mensch met humane denkbeelden.

Zoowel zijn kinderen als het Nederlandsche volk hebben in hem veel verloren, maar menschen, zooals hij, hebben niet voor niets geleefd.

Zijn asch ruste in vrede.

Utrecht, Oct. '32,

J. H. R.

Samenstelling: B. D. Poppen

Bronnen:

J.C. Westermann
Geschiedenis van de IJzer en Staalgieterij in Nederland.
In het bijzonder van het bedrijf van de Nederlandsche Staalfabrieken v / h J. M. de Muinck Keizer N. V. te Utrecht.
(uitgegeven in 1000 genummerde exemplaren, mijn exemplaar heeft nummer 586)
Utrecht, 1948, XV, 392 pp.

Willy de Haan
"De opkomst en ondergang van een gieterij in Martenshoek", afgedrukt in de *Veenkoloniale Volksalmanak*, jrg. 2000, pag. 66-75.

B. D. Poppen
J. M. de Muinck Keizer: 1864-1932, verschenen in 'De Nieuwe Zelfzwichter', jaargang 7, no. 1, maart 2003, pag. 14 t/m 15.

Deze pagina is onderdeel van de homepage van B. D. Poppen.

<http://www.bdpoppen.nl>